

Autoreferat

1. Imię i nazwisko

Magdalena Komorowska

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

- a). *stopień naukowy*: doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa
podmiot nadający stopień: Uniwersytet Jagielloński, Wydział Polonistyki
rok uzyskania: 2010
tytuł rozprawy doktorskiej: *Prolegomena do edycji dzieł Piotra Skargi* (promotor prof. dr. hab. Janusz S. Gruchała)

- b). *tytuł zawodowy*: magister filologii polskiej (specjalność: edytorstwo)
podmiot nadający tytuł: Uniwersytet Jagielloński, Wydział Polonistyki
rok uzyskania: 2005
tytuł pracy magisterskiej: *Kazania okolicznościowe Piotra Skargi. Edycja tekstu* (promotor: prof. dr hab. Janusz S. Gruchała)

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych

2011–2014 – asystent w Katedrze Edytorstwa i Nauk Pomocniczych, Wydział Polonistyki UJ

od 2014 – adiunkt w Katedrze Edytorstwa i Nauk Pomocniczych, Wydział Polonistyki UJ

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.). Omówienie to winno dotyczyć merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie, w

przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej.

Jako główne osiągnięcie pragnę przedstawić monografię: M. Komorowska, *Piotrkowczykowie. Z dziejów krakowskiego drukarstwa XVI i XVII wieku* (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2023). Celem tej książki jest pokazanie działalności wielopokoleniowej drukarni w dawnym Krakowie, a przez to określenie uwarunkowań, jakie towarzyszyły upowszechnianiu piśmiennictwa w Rzeczypospolitej końca XVI i XVII wieku.

Pytania o materialność dawnej książki, okoliczności i sposoby jej produkcji, a przede wszystkim o ich wpływ na transmisję tekstów towarzyszyły mi od początku naukowej ścieżki (zob. pkt 5). Jako wydawcę naukowego żywo interesują mnie kwestie zależności pomiędzy ostatecznym kształtem tekstu a jego nośnikiem, wpływem panujących w danym czasie konwencji wydawniczych na rozumienie tekstu, a także oddziaływaniem szeroko pojętego kontekstu społeczno-ekonomicznego i dostępnych technologii na dawną książkę drukowaną jako środek przekazu. Pytanie te są ważne zarówno dla literaturoznawstwa (warto przywołać tutaj nurt *new/material philology*, odwołujący się do tekstów w ich materialnej postaci jako podstawy dociekań, coraz częściej obecny również w badaniach polskiej literatury dawnej), jak i badań nad historią książki (księgoznawstwo historyczne), sytuujących się na pograniczu wielu dyscyplin humanistycznych i uprawianych na świecie przez badaczy o bardzo zróżnicowanych kompetencjach. W dziejach polskiego piśmiennictwa i drukarstwa szczególnie interesujące z tego punktu widzenia są ostatnia ćwierć XVI stulecia i XVII wiek, a więc czas w opracowaniach dotyczących dawnej Rzeczypospolitej uważany zwykle za okres stopniowego upadku, psucia się smaku, a czasem wręcz „cofania się” druku (A. Kawecka-Gryczowa, K. Szwejkowska, M. Prejs etc.). Z pracy edytorskiej ze starymi drukami i rozległych kwerend, które przeprowadziłam jeszcze na użytek rozprawy doktorskiej, a także z drobnych wzmianek rozsianych w literaturze przedmiotu (m.in. P. Buchwald-Pelcowa) i badań ilościowych (M. Czarnowska) wyłania się jednak zarys obrazu, który wydaje się przeczyć tym tezom. *Piotrkowczykowie* są sprawozdaniem z badań, które pozwalają ostatecznie obalić takie twierdzenia i zamiast o upadku mówić raczej o rozwoju i zmianie.

Swoją książkę poświęciłam działalności typograficznej rodziny Piotrkowczyków, prowadzącej drukarnię w Krakowie w latach 1574–1674. Było to stulecie obfitujące w wydarzenia historyczne, zwykle utożsamiane z rozwojem antyprotestanckiego nurtu trydenckiej reformy katolicyzmu (kontrreformacji). Drukarnia Piotrkowczyków była modelową oficyną drukarską tych czasów, a jej dzieje jasno pokazują, że reforma katolicyzmu

(przede wszystkim w swoich pozytywnych aspektach) okazała się ożywczym impulsem i przyczyniła się zarówno do wzmożonej aktywności krakowskich drukarzy, jak i do szybszego rozprzestrzenienia się druku w całej Rzeczypospolitej.

Pracę podzieliłam na cztery rozdziały. Pierwszy poświęciłam z jednej strony reinterpretacji dotychczasowych badań nad dawnym drukarstwem, a z drugiej – nakreśleniu kontekstu działalności drukarskiej Piotrkowczyków w dawnym Krakowie. Dawne polskie drukarstwo badano dotychczas przede wszystkim z perspektywy rozwoju kultury i piśmiennictwa. Perspektywa ta ma swoje ograniczenia i na ogół zamyka refleksję w kręgu historii literatury. W swoich rozważaniach zdecydowałam się skupić na drukarstwie jako rzemiośle i druku jako medium, a przez to pokazać funkcjonowanie dawnej książki drukowanej jako środka przekazu w sieci rozmaitych zależności. W pierwszej części rozdziału pokazuję miejsce Krakowa jako ośrodka drukarskiego w skali europejskiej, przekonuję też, że lata 1580–1620 to czas niezauważonego dotychczas wyjątkowo dynamicznego rozwoju piśmiennictwa w języku polskim. W dalszej części rozdziału przedstawiam dawnych krakowskich drukarzy jako kształtującą się w ciągu dziesięcioleci grupę zawodową, omawiam w ogólnym zarysie system przywilejów, problematykę cenzury i krzyżujących się roszczeń różnych instytucji do jurysdykcji nad drukarzami. Rozważania te stanowią niezbędną kanwę dla następnych rozdziałów. Główne tezy przedstawione w tym rozdziale ogłosiłam wcześniej drukiem w artykułach: *Printing and Post-Tridentine Catholicism in the Polish-Lithuanian Commonwealth* (w: *Print Culture at the Crossroads. The Book and Central Europe*, red. E. Dillenburg i in., Leiden: Brill, 2021) oraz *Geschäfte, Familien, Wettbewerb. Buchdruck in Krakau bis Mitte des 17. Jahrhunderts* (w: *Krakau–Nürnberg–Prag. Stadt und Handwerk in der vorindustriellen Zeit*, red. O. Fejtová, A. Landois, Z. Noga, Praga 2022).

Rozdział drugi dotyczy drukarzy z rodziny Piotrkowczyków. Przedstawiłam w nim kolejnych właścicieli drukarni (Andrzeja starszego, jego syna Andrzeja młodszego, wdowę po nim Annę Teresę i dziedziczącego po niej Stanisława Teodora). Opierając się na dostępnych materiałach źródłowych (znanych wcześniej, a także zidentyfikowanych przeze mnie, jak listy Andrzeja Piotrkowczyka młodszego do Tomasza Zamojskiego oraz fragment prywatnego księgozbioru drukarza), a także dość licznych druków okolicznościowych dotyczących różnych członków rodu, pokazałam Piotrkowczyków jako rodzinę i ich społeczne aspiracje. Przedstawiłam również kręgi społeczne, w których się obracali i od których pozyskiwali zlecenia, podkreśliłam rolę nawiązywania i podtrzymywania kontaktów w pracy dawnych drukarzy.

Trzeci rozdział pracy dotyczy produkcji drukarskiej Piotrkowczyków, liczącej ponad 1000 udokumentowanych edycji. Dążyłam w nim do możliwie wieloaspektowego ujęcia, które wychodziłoby poza wyliczanie tytułów z poszczególnych dziedzin piśmiennictwa. W pierwszej części rozdziału omówiłam objętość i strukturę tematyczną publikacji, przypuszczalne nakłady, a także przedstawiłam rolę, jaką przywileje wydawnicze odgrywały w działalności Piotrkowczyków. Większość miejsca w tym rozdziale poświęciłam jednak na omówienie zachowanych druków, ale nie w kluczu tematycznym, lecz według formatów. Takie uporządkowanie wyvodu zostało podyktowane dążeniem do pokazania książki drukowanej jako nośnika znaczeń, środka przekazu podporządkowanego określonym ograniczeniom technologicznym i konwencjom. Czytelnik może zatem poznać punkt widzenia dawnego drukarza (który swoją produkcję często kategoryzował właśnie według formatów), a także uzmysłwić sobie, jak duży w istocie był już w XVI i XVII wieku związek formatów z określonymi gatunkami piśmiennictwa – konwencje w tym zakresie były w zasadzie ustalone i w ciągu stu lat działalności warsztatu Piotrkowczyków nie uległy zasadniczym zmianom. Co więcej, dzięki takiemu uporządkowaniu rozważań można dostrzec ogromną różnorodność, na przykład, ksiązek religijnych: od monumentalnych foliałów po drobne modlitewniki w formacie 32° – przy analizie tematycznej repertuaru aspekt ten zwykle pozostaje niezauważony. Analizy przeprowadzone na potrzeby tego rozdziału jasno pokazują przytłaczającą rolę książki religijnej w języku polskim w produkcji warsztatu, wyjątkowo duży udział w produkcji obszernych ksiązek w formacie folio i na znaczny stopień ochrony interesów drukarzy za pomocą przywilejów. W rozważania wplotłam również najważniejsze informacje na temat metod produkcji, które mogły mieć wpływ na ostateczny kształt tekstów publikowanych w krakowskich drukarniach. W końcowej części rozdziału zrekonstruowałam strategię kształtowania repertuaru wydawniczego u najważniejszych konkurentów Piotrkowczyków: Jana Januszowskiego i Farciszka Cezarego, pokazując rolę kontaktów pozwalających na pozyskiwanie nie tylko tekstów, ale także przywilejów obejmujących całe grupy intratnych publikacji (księgi liturgiczne, druki urzędowe etc.). Integralną częścią tego rozdziału są tabele i wykresy pokazujące dynamikę produkcji poszczególnych Piotrkowczyków, udział w ich produkcji określonych rodzajów piśmiennictwa i formatów (pod względem liczby edycji i objętości, z podziałem na języki). W książce zamieściłam również cztery aneksy zawierające wykazy produkcji poszczególnych drukarzy z rodziny Piotrkowczyków.

Ostatni rozdział pracy poświęciłam zasobowi typograficznemu Piotrkowczyków. Dokonałam pomiaru pism drukarskich i materiału zdobniczego w ponad połowie znanych i zachowanych druków, co umożliwiło mi zidentyfikowanie zmian zachodzących w zasobie

typograficznym drukarni w ciągu niemal stu lat. W początkowej części rozdziału przedstawiam główne kierunki rozwoju wizualności słowa drukowanego w badanym okresie. Następnie krótko zajmuję się materiałami takimi jak papier, a następnie szczegółowo omawiam pisma, zasób ornamentów oraz ilustracji używanych przez kolejnych Piotrkowczyków. W swoim omówieniu pokazuję, w jakim celu kolejni drukarze gromadzili określone materiały i jak z nich korzystali, ustaliam proveniencję wielu pism i matryc drzeworytniczych, oceniam wizualność książki Piotrkowczyków na tle innych drukarni polskich i europejskich. Częścią tych rozważań są liczne ilustracje. Za istotne dopełnienie tego rozdziału uważam dwa wcześniejsze artykuły poświęcone modlitwom i księgom liturgicznym drukowanym przez Piotrkowczyków: *The Counter-Reforming of Polish Prayer Books. The Example of Marcin Laterna's „Harfa Duchowna” (1585)*, „Quaerendo” 47, nr 3–4 (2017) oraz *Post-Tridentine Liturgical Books for the Polish Church. Printed Chant Books from Kraków and Their Contexts*, „Terminus” 22 (2020), nr 1 (zob. omówienie nieżej, pkt 5).

Przedstawione w książce rezultaty badań stanowią podstawę do rozważań nad drukiem i jego społecznym oddziaływaniem oraz książką drukowaną jako nośnikiem idei, mającym swój udział w formowaniu się i upowszechnianiu prądów intelektualnych i kulturowych. Dzięki szczegółowym analizom repertuaru wydawniczego, obejmującym tematykę w powiązaniu z formatem i objętością publikacji, *Piotrkowczycy* dostarczają wiedzy nie tylko o samym warsztacie i strategii biznesowej jego właścicieli, ale także o potrzebach, ambicjach i możliwościach określonych środowisk (przede wszystkim kręgów zaangażowanych w implementację reformy trydenckiej) w zakresie publikowania książek i innych materiałów drukiem. Analizy wyposażenia drukarni w powiązaniu z typografią druków pokazują natomiast kształtowanie się konwencji wydawniczych, wskazują rozwiązania typowe i wyjątkowe, a przez to pozwalają lepiej zrozumieć, co ówczesnym użytkownikom materiałów drukowanych mogła komunikować ich forma.

Problematyka poszczególnych rozdziałów jest wyraźnie zróżnicowana (od analiz ilościowych, przez kwestie regulacji prawnych, kręgów społecznych, po badania repertuaru wydawniczego i zasobu typograficznego w powiązaniu z formą książki), co dobrze ilustruje interdyscyplinarny charakter badań nad dziejami dawnej książki. Każde z poruszanych zagadnień wymaga odrębnych narzędzi i kompetencji. Moja książka czerpie więc z wielu różnych metodologii, odpowiadających poszczególnym poruszonym niej zagadnieniom. Najogólniej rzecz ujmując, stosowane przeze mnie metody i narzędzia badawcze mieszczą się w granicach wyznaczonych badaniom nad dziejami książki (np. przez Roberta Darntona oraz Nicholasa Barkera i Thomasa Adamsa dla badań określanych po angielsku terminem *book*

history). Oprócz reinterpretacji źródeł archiwalnych i wyszukiwaniu nowych, posiłkowałam się bibliografią (która pozwoliła na przeprowadzenie podstawowych analiz ilościowych) oraz analizą typograficzną i paleotypograficzną. Z wymienionych narzędzi korzysta się często w edytorstwie tekstów dawnych i badaniach nad procesem twórczym w celu ustalenia transmisji bądź ewolucji tekstu. Szczegółowe omówienie zastosowanych metod wraz z krytyczną analizą literatury przedmiotu zamieściłam na początku poszczególnych rozdziałów swojej pracy. Jej wartość polega na zastosowaniu wszystkich tych metod i narzędzi do stosunkowo obszernej produkcji jednej drukarni czynnej przez stulecie. Tak długa perspektywa czasowa pozwoliła bowiem nie tylko opisać stan rzeczy, ale także pokazać rozwój i zmianę.

Największą trudnością w opracowaniu *Piotrkowczyków* był brak nowoczesnej bibliografii dawnej krakowskiej produkcji drukarskiej. *Bibliografia polska* Estreicherów, jak i powstała na jej podstawie internetowa baza danych były dla moich celów niewystarczające (niemożliwe jest skuteczne przeszukiwanie bazy w celu uzyskania listy druków z konkretnych warsztatów, ustalenie objętości druków i formatów itd.). Do przeprowadzenia szczegółowej i wieloaspektowej analizy produkcji warsztatu opracowałam więc własną bazę danych (na podstawie własnych poszukiwań oraz kartoteki produkcji *Piotrkowczyków* udostępnionej mi dzięki uprzejmości Zakładu Starych Druków Biblioteki Jagiellońskiej). Obecnie w bazie widnieją 1002 druki *Piotrkowczyków*, co oznacza, że w toku badań odnotowano 58 edycji nieuwzględnionych we wcześniejszych zestawieniach (*Drukarze dawnej Polski*, cz. 1). W bazie uwzględniłam podstawowe informacje umożliwiające identyfikację edycji, jak: nazwa autora, tytuł, rok wydania, format, sygnatury, liczba kart lub stron. Wskazałam przynależność każdej publikacji do określonej grupy tematycznej, wydzielając druki: religijne, okolicznościowe, publicystyczne, literackie, naukowe i użytkowe. Odnotowywałam poza tym inne niż autor osoby lub instytucje zaangażowane w powstanie określonych pozycji (tłumaczy, twórców paratekstów, adresatów dedykacji, cenzorów etc.). Zgromadzone dane posłużyły mi przede wszystkim do opracowania statystyk dotyczących produkcji przedstawionych w trzecim rozdziale oraz aneksu zawierającego wykaz zarejestrowanych druków.

Przedstawiona monografia jest rezultatem kierowanego przeze mnie projektu grantowego *Książka drukowana w kulturze dawnej Rzeczypospolitej. Oficyna Piotrkowczyków i jej rola (1574–1673)* (NCN, 2016/23/D/HS3/01955, lata: 2017–2022).

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Moja aktywność naukowa skupia się w dwóch głównych obszarach. Pierwszym z nich, na co wskazuje rozprawa przedstawiona powyżej, jest historia książki XVI–XVII wieku uprawiana z perspektywy literaturoznawczej, drugim – edytorstwo naukowe. Zainteresowania te wyrastają z prac badawczych przeprowadzonych na potrzeby rozprawy doktorskiej, która w 2012 roku ukazała się jako *Prolegomena do edycji dzieł Piotra Skargi* (Kraków: Wydawnictwo UJ). Poświęciłam ją twórczości jednego z najśłynniejszych kaznodziejów przełomu XVI i XVII stulecia, którego obszerna twórczość pozostaje szerzej znana tylko wyrywkowo (z ponad dwustu kazań czyta się dziś osiem *Kazań sejmowych*, a *Żywoty świętych*, tekst powszechnie czytany przez trzy stulecia, ostatnie pełne wydanie miały w latach 30. XX wieku). Celem badań, które doprowadziły do powstania *Prolegomenów*, było dostrzeżenie i docenienie Skargi jako pisarza oraz spojrzenie na jego spuściznę z punktu widzenia wydawcy naukowego. Przygotowując książkę, przeprowadziłam rozległą kwerendę (ponad 1000 egzemplarzy książek kaznodziei z lat 1576–1644) w celu wyłonienia przekazów wymagających uwzględnienia w edycji naukowej. Pozwoliło mi to nie tylko przygotować niezbędne zestawienie bibliograficzne, ale także wstępnie scharakteryzować praktykę pisarską Skargi, przedstawić go jako autora i tłumacza nieustannie doskonalącego własne teksty. Mogłam dzięki temu wyodrębnić najważniejsze trudności, z jakimi będą się musieli zmierzyć wydawcy Skargi, oraz przedstawić koncepcję edycji. Rozległe kwerendy i analizy przeprowadzone na potrzeby rozprawy zaowocowały w następnych latach również kilkoma artykułami w tomach zbiorowych i czasopismach. Jeden z rozdziałów *Prolegomenów* ukazał się jako „Nowoczesność” staropolskich przekładów literatury religijnej (na przykładzie tłumaczeń Piotra Skargi) (w: *Tłumacz. Sługa, pośrednik, twórca?*, red. M. Guławska-Gawkowska, K. Hejwowski, A. Szczęsny, Warszawa 2012). Pogłębioną analizę praktyk wydawniczych Skargi, który nie tylko chętnie upowszechniał swoje teksty drukiem, ale też korzystał z oferowanych przez to medium możliwości projektowania recepcji swoich pism, zawarłam natomiast w artykule „Zbroje, oręża i przyprawy do wojny”. „Kazania przygodne” Piotra Skargi jako wydanie zbiorowe (w: *Nad spuścizną Piotra Skargi*, red. J. Gruchała, Kraków 2012). Zależność Skargowskich tekstów od reguł retorycznego kształtowania tekstu analizowałam w tekście *Mówca czy autoplagiator? W poszukiwaniu książki miejsc wspólnych Piotra Skargi* („Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Litteraria Polonica” 21 (2013), nr 3), a w artykule *Piotr Skarga o czytaniu i pisaniu książek* (w: *Rzecz o dziele Piotra Skargi. Słowo o języku, historii i kulturze*, red. K. Biel, M. Stankiewicz-Kopec, Kraków 2013) przedstawiłam stosunek Skargi do słowa

pisanego, opierając się przede wszystkim na paratekstach (przedmowy, wstępy), którymi opatrywał kolejne wydania swoich pism.

Historia książki

W następnych latach moje badania naukowe dotyczyły przede wszystkim dziejów książki drukowanej i drukarstwa XVI i XVII stulecia. Źródłem tych zainteresowań była praca ze starymi drukami podczas kwerend do *Prolegomenów* i prac edytorskich (zob. niżej). Wiązały się one z obcowaniem z dużą liczbą bardzo różnorodnych starych druków. Wyrafinowanie, z jakim twórcy tych książek posługiwali się nimi jako nośnikiem znaczeń, zauważalna wierność najwybitniejszych pisarzy wybranym drukarzom (np. większość pism Skargi ukazała się w drukarni Piotrkowczyków), duża staranność, z jaką zostały przygotowane te książki zrodziły szereg pytań, na które dostępna literatura przedmiotu często nie dawała odpowiedzi. W jaki sposób książka drukowana jako medium kształtowała (i w dalszym ciągu kształtuje) recepcję tekstu? W jaki sposób z możliwości oferowanych przez druk korzystali dawni pisarze? Jak zmieniała się wizualność dawnej książki i jak te przemiany wpływały na przekazywane w druku komunikaty? Jakie były i jak powstawały konwencje typograficzne? Od jakich czynników zależały? W badaniach, które prowadziłam, poszukując odpowiedzi na te kwestie, można wyodrębnić trzy zasadnicze wątki: po pierwsze, refleksję nad działalnością wydawniczą jezuitów, po drugie – dociekania nad kształtowaniem się konwencji typograficznych, a po trzecie – reinterpretację dotychczasowych ustaleń dotyczących drukarstwa w dawnej Rzeczypospolitej.

Książki pisane, tłumaczone bądź w inny sposób inspirowane lub bezpośrednio drukowane przez jezuitów stanowią grupę obszerną (około 700 edycji do 1620 roku), stosunkowo łatwą do wyodrębnienia, a zarazem różnorodną. Na początku zainteresowały mnie przede wszystkim parateksty i tkwiący w nich potencjał identyfikacyjny. Zadałam pytanie, czy i w jaki sposób jezuiti starali się komunikować czytelnikom powiązania twórcy bądź ogłaszanego tekstu z Towarzystwem Jezusowym (na przykład za pomocą określonych rozwiązań typograficznych, specjalnych formuł na karcie tytułowej etc.). Wyniki kwerendy, która objęła około 100 edycji z różnych ośrodków drukarskich Rzeczypospolitej, przedstawiłam w tekście *Książka jezuitów w Polsce na przełomie XVI i XVII wieku. Próba ustalenia tożsamości* (w: *Kulturowa tożsamość książki*, red. A. Cisło, A. Łuszczyk, Wrocław 2014).

Krystalizujące się równolegle zainteresowanie drukarnią Piotrkowczyków skłoniło mnie do wyodrębnienia publikacji jezuickich w produkcji Andrzeja Piotrkowczyka starszego (nieco

ponad 100, a więc 25% wszystkich edycji). Omówiłam je w artykule *Książki jezuickich pisarzy w polskich oficynach drukarskich przełomu XVI i XVII wieku (na przykładzie drukarni Andrzeja Piotrkowczyka)* (w: *Retoryka Towarzystwa Jezusowego i jej konteksty*, red. Ł. Cybulski, K. Koehler, Warszawa 2014). W tekście tym podkreśliłam rzadko zauważaną skalę jezuickiej działalności wydawniczej w kontekście całej produkcji drukarskiej Rzeczypospolitej (ok. 8–10% zachowanych edycji). Rozwinięciem i podsumowaniem tych wątków jest artykuł w języku angielskim *“To have a printer at hand”: Jesuits and the Dissemination of Printing in the Polish-Lithuanian Commonwealth before 1620* („Journal of Jesuit Studies” 10 (2023), no. 3). Przedstawiłam w nim stosunek wybranych jezuitów działających na ziemiach polskich do książki drukowanej jako narzędzia ewangelizacyjnego i edukacyjnego, pokazałam też wpływ jezuitów na rozprzestrzenianie się druku na ziemiach Rzeczypospolitej. Źródła wykorzystane w artykule, przede wszystkim zachowana korespondencja Antonia Possevina dotycząca spraw polskich i litewskich, jasno pokazują, że działalność pisarska jezuitów w Rzeczypospolitej była ewenementem: miała charakter w znacznej mierze instytucjonalny, była prowadzona w sposób celowy i planowy. Co więcej, zakonna cenzura nie tylko zapewniała jednomysłność w najważniejszych sprawach i doktrynalną poprawność, ale też stanowiła swoistą gwarancję dobrej jakości publikowanych tekstów.

Pozostając w nurcie jezuitów, zajęłam się również fascynującymi okolicznościami, które towarzyszyły publikacji pamfletów polemicznych w czasie sporu jezuitów z Akademią Krakowską o kolegium w Krakowie w latach dwudziestych XVII wieku. Dzięki analizie zachowanych druków, a także archiwaliom jezuickim i uniwersyteckim udało mi się odtworzyć swoiste reguły gry, jaką było ogłaszanie polemicznych broszur w XVII wieku. Obie strony sporu korzystały z tego narzędzia z dużym wyrafinowaniem i biegłością, doskonale zdając sobie sprawę nie tylko z mocy drukowanego słowa, ale też z roli formy, miejsca i czasu publikacji (najlepiej w momencie, który uniemożliwiał przeciwnikowi skuteczną reakcję) oraz szerokiej dystrybucji (zob. *In the Eye of the Storm. Books in the Conflict between the Jesuits and the University of Kraków (1622-1634)*, w: *Publishing Subversive Texts in Elizabethan England and the Polish-Lithuanian Commonwealth*, red. T. Bela, C. Calma, J. Rzegocka, Leiden: Brill, 2016).

Badanie kształtowania się konwencji typograficznych oraz ich konsekwencji dla recepcji tekstów rozpoczęłam od analizy polskich postylli z XVI i XVII wieku. Gatunek ten był wyjątkowo popularny zarówno wśród protestantów, jak i katolików (w sumie 42 edycje do 1698 roku). Postylle są interesujące dla badacza dawnej książki, z jednej strony jako nośnik idei, a z drugiej strony jako wytwory rzemiosła, towar przeznaczony na sprzedaż i mający

przynieść zyski. Badanie kształtowania się konwencji wydawniczych ułatwia ściśle określona i powtarzalna kompozycja postylli jako kolekcji perykop i kazań. Poszukiwania, które prowadziłam, pozwoliły zidentyfikować niemieckie wzory, na których opierały się najstarsze postylle, a następnie ukazać kolejne przekształcenia – od postylli jako obficie ilustrowanej książki luksusowej, dedykowanej monarchom, a zarazem będącej narzędziem wyznaniowych sporów, do książek czysto użytkowych, prostych w formie typograficznej i przeznaczonych do indywidualnej lektury. Wyniki swoich prac przedstawiłam w artykule *Kształt edytorski postylli polskich XVI I XVII wieku. W poszukiwaniu staropolskich konwencji wydawniczych* („Terminus” 17 (2015), nr 3), który uważam za szczególnie ważny w swoim dorobku. Pozwolił mi on na ustalenie metodologii późniejszych badań, czerpiącej nie tylko historii książki, ale także z teorii literatury, a ponadto stanowił ważny krok w kształtowaniu się mojego spojrzenia na typografię dawnej książki. Kilka lat później, nieco inaczej rozkładając akcenty i zwracając uwagę na marketingowy potencjał paratekstów w dawnych postyllach, opublikowałam tekst *„Large Volumes Bought by the Few”. Printing and Selling Postils in Early Modern Poland* (w: *Buying and Selling. The Business of Books in Early Modern Europe*, red. S. Graheli, Leiden: Brill, 2019). Oprócz postylli do tropienia konwencji wydawniczych wykorzystywałam również modlitewniki ogłaszane przed i po soborze trydenckim, w szczególności wyjątkowo popularną i chętnie wznawianą *Harfę duchowną* Marcina Laterny (zob. wspomniane w pkt 4 *The Counter-Reforming of Polish Prayer Books. The Example of Marcin Laterna’s „Harfa Duchowna” (1585)*, „Quaerendo” 47, nr 3–4 (2017) oraz *Post-Tridentine Liturgical Books for the Polish Church. Printed Chant Books from Kraków and Their Contexts*, „Terminus” 22 (2020), nr 1). W artykułach tych poczyniłam także ważne ustalenia bibliograficzne związane z odnalezieniem nieopisywanych wcześniej edycji *Harfy duchownej* i monumentalnych ksiąg liturgicznych (m.in. *Psalterium Romanum* wydane u Piotrkowczyka w 1614 roku).

Reinterpretację danych dotyczących dawnego drukarstwa w Rzeczypospolitej rozpoczęłam, prowadząc wstępne badania do przedstawionej wyżej rozprawy dotyczącej drukarni Piotrkowczyków. Wspomniane przy jej opisie artykuły w języku angielskim i niemieckim zawierają ustalenia, które stały się kamieniami milowymi w moich badaniach i pozwoliły na przyjęcie zupełnie nowej perspektywy. Prace wskazujące na wyjątkową rolę wczesnonowożytnego katolicyzmu, a w szczególności trydenckiej reformy, w dziejach drukarstwa kontynuuję, realizując projekt *The Catholic Reformation and the Book* (Program Strategiczny Inicjatywa Doskonałości UJ, Priorytetowy Obszar Badawczy *Heritage*, H.1.5.2021.17(1)). Jako kierownik koordynuję pracę międzynarodowej (polsko-szwedzko-włoskiej) grupy badawczej, a rezultatem grantu będzie publikacja anglojęzycznego tomu

zbiorowego pod tytułem *Early Modern Catholicism and the Printed Book. Agents – Networks – Responses* (red. J. Kiliańczyk-Zięba, M. Komorowska) w cenionej serii Library of the Written Word w wydawnictwie Brill (tom został już złożony do druku). Książkę tworzy 17 rozdziałów dotyczących zagadnień związanych z publikacją i recepcją katolickiej książki drukowanej w XVI i XVII wieku. Ich autorami są badacze z Polski, Czech, Estonii, Holandii, Szwecji, Węgier, Włoch, Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych. Głównym celem tomu jest rozpoczęcie dyskusji nad powiązaniem między katolicyzmem a drukiem (wówczas głównym narzędziem upowszechniania piśmiennictwa) we wczesnej epoce nowożytnej jako odrębnym zagadnieniem badawczym. Spojrzenie takie jest istotną nowością, dotychczas bowiem ukazywano działalność wydawniczą katolików niemal wyłącznie w kontekście aktywności protestanckich pisarzy i wydawców. Do tomu został włączony mój artykuł pt. *To See the Wood for the Trees: Early Modern Catholicism and the Printed Book*, w którym w ogólnych zarysach nakreśliłam granice wspomnianego pola badawczego, a zarazem dokonałam syntezy obfitej, ale bardzo rozproszonej i nie zawsze łatwej do wyodrębnienia literatury dotyczącej związków katolicyzmu z prasą drukarską od XV do końca XVII wieku.

Dopełnieniem mojej działalności naukowej na polu historii literatury i historii książki jest członkostwo w redakcji czasopisma „Terminus” (od 2017). Zredagowałam m.in. dwa numery tematyczne poświęcone dawnej książce: *Dawna książka. Metody i problemy I–II* („Terminus” 2019 (21), z. 4 (53) oraz 2020 (22), z. 1 (54)).

Edytorstwo naukowe

Z literaturą dawną mierzę się przede wszystkim jako edytor. W latach 2008–2012 przygotowałam transkrypcję *Kazań przygodnych* jako wykonawca w projekcie *Naukowa edycja pism Piotra Skargi. Część I: Kazania* (PBO N103 198235, lata: 2008–2012, kierownik: prof. dr hab. J.S. Gruchała). Obecnie kieruję natomiast finansowanym ze środków NPRH projektem *Naukowa edycja pism Piotra Skargi, cz. 2: Żywoty świętych, pisma polemiczne i katechetyczne* (0262/NPRH9/H11/88/2021). Realizacja projektu zaplanowana została na lata: 2022–2027, a jego celem jest opracowanie edycji cyfrowej (baza danych gromadząca teksty zakodowane w standardzie TEI wraz z interfejsem użytkownika) i drukowanej (13 tomów) pism Piotra Skargi. Dzieła Skargi zostaną udostępnione w transkrypcji, opatrzone niezbędnym komentarzem (językowy, merytoryczny, bibliograficzny) oraz aparatem krytycznym rejestrującym odmiany tekstu z ponad 40 edycji. Czternastoosobowy zespół tworzą edytorzy (poloniści i filolog klasyczny), językoznawcy, specjaliści w dziedzinie homiletyki, historii Kościoła, hagiografii i biblistyki oraz informatyk. Warto podkreślić, że projekt skupia

uczonych z różnych instytucji naukowych: Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Szczecińskiego, Instytutu Języka Polskiego PAN w Krakowie, Pracowni słownika polszczyzny XVI wieku IBL PAN w Toruniu, Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II oraz Uniwersytetu w Bolonii. Projekt ten jest szczególnie ważny, ponieważ zmierza do wypełnienia ogromnej luki w edytorstwie naukowym – udostępni znaczący korpus dawnej polskiej prozy, branej na edytorski warsztat znacznie rzadziej niż poezja. Z satysfakcją odnotowuję, że projekt wyrósł bezpośrednio z badań prowadzonych na początku mojej naukowej ścieżki. Po dziesięciu latach od publikacji *Prolegomenów* rozpoczęłam go jednak jako edytor i badacz ze znacznie większym doświadczeniem.

Pozostałe podejmowane przeze mnie prace edytorskie wiązały się z piśmiennictwem religijnym XVI wieku. W 2012 opublikowałam edycję *Kazania na pogrzebie wielebnego ojca księdza Piotra Skargi* Fabiana Birkowskiego. Jest to tekst bardzo ważny dla poznania wizerunku Skargi w oczach współczesnych, a także dla kształtowania się Skargowskiej legendy. Birkowski wznawiał swoje kazanie pogrzebowe czterokrotnie, za każdym razem wzbogacając je nowymi szczegółami. We wstępie do edycji pokazałam, w jaki sposób niedługa oracja z czasem przeobraziła się w obszerną biografię dołączaną do *Żywotów świętych* i zyskującą wymiar hagiograficznej legendy.

W latach 2014–2018 w ramach projektu *Opracowanie i druk naukowej edycji pieśni z serii polskich drukowanych katechizmów ok. 1560-1600* (PBO UMO-2013/09/B/HS2/01212, lata: 2014–2018, kierownik: prof. dr hab. P. Poźniak) przygotowałam transkrypcję tekstów, komentarz i aparat krytyczny dla niemal stu pieśni z tzw. *Katechizmu nieświeskiego* i *Katechizmu wileńskiego* (*Hymnorum Poloniae Antiquorum Corpus*, vol. 3, *Pieśni z katechizmów ewangelików reformowanych (1558–1600)*, cz. 2: *Katechizm nieświeski i wileński*, oprac. M. Komorowska, P. Poźniak, Kraków 2018). Szczególnie cennym elementem tego wydania, skupiającego się na pieśniach, do których zachowały się nuty lub informacje co do używanych melodii, jest aparat krytyczny. Objął on ponad dwadzieścia różnych kancjonałów (zidentyfikowanych przez Piotra Poźniaka) opublikowanych do końca XVII wieku i pozwolił na udokumentowanie recepcji i przemian tekstów wpisujących się w ramy gatunku literackiego szczególnie podatnego na modyfikacje. Wśród opracowanych pieśni znalazły się również wybrane psalmy z *Psalterza Dawidowego* Jana Kochanowskiego – dzięki aparatowi krytycznemu można prześledzić, w jaki sposób teksty te były na co dzień używane, adaptowane i modyfikowane stosownie do zmian w doktrynie ewangelików reformowanych. W tym czasie uczestniczyłam też w dokończeniu prac (weryfikacja i przygotowanie do druku transkrypcji i komentarzy oraz dokończenie aparatu krytycznego, wspólnie z Anną Kocot i Jakubem

Kubieńcem, który odpowiadał za muzykologiczną stronę tomu) nad edycją pieśni z *Katechizmu krakowskiego* i *Katechizmu królewieckiego* po śmierci prof. Piotra Poźniaka i dra Mariana Malickiego (*Hymnorum Poloniae Antiquorum Corpus*, vol. 3, *Pieśni z katechizmów ewangelików reformowanych (1558–1600)*, cz. 1: *Katechizm krakowskie* oprac. M. Malicki, P. Poźniak, M. Komorowska, J. Kubieniec, A. Kocot, Kraków 2018).

W 2020 roku ukazała się edycja *O mszy świętej opisania* Mikołaja z Wilkowiecka (Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego), którą przygotowałam wspólnie z Anną Kocot. Nasz wkład w przygotowanie transkrypcji tekstu i komentarza był równorzędny, warto jedynie zaznaczyć, że komentarz biblijny jest dziełem Anny Kocot, natomiast pozostałe objaśnienia (językowe, liturgiczne, bibliograficzne) pochodzą ode mnie. Edycja udostępnia tekst zachowany w unikatowym egzemplarzu w Bibliotece Czartoryskich, stanowiący pierwsze w języku polskim samodzielne opracowanie poświęcone mszy świętej, przeznaczone dla szerszego grona odbiorców. Dziełko Mikołaja z Wilkowiecka wpisuje się w nurt publikacji mających wypełniać katechetyczne zalecenia soboru trydenckiego, a zarazem stanowi ważny dokument do badania roli świeckich (przede wszystkim jej postrzegania przez duchowieństwo) w ówczesnym Kościele katolickim na terenach Rzeczypospolitej. Edycja została poprzedzona obszernym wstępem mojego autorstwa (*Odnowa katolicyzmu i ciągłość tradycji – Mikołaja z Wilkowiecka nauczanie o mszy świętej na tle potrydenckiego piśmiennictwa katechetycznego*), w którym, z jednej strony, dokonałam przeglądu katechizmowych nauk o mszy z drugiej połowy XVI wieku, a z drugiej pokazałam średniowieczne w istocie źródła nauczania Mikołaja z Wilkowiecka. Sprostowałam również funkcjonujące w literaturze mylne przekonania o anachroniczności alegorycznej wykładni mszy świętej.

Dopełnieniem moich prac edytorskich jest artykuł poświęcony problemowi transkrypcji partykuł w tekstach przełomu XVI i XVII wieku (*Diabeł tkwi w szczegółach, czyli kilka uwag o transkrypcji partykuł w tekście XVI- i XVII-wiecznym*, w: *Jak wydawać teksty dawne*, red. K. Borowiec i in., Poznań 2017). Ponadto biorę udział w tworzeniu standardów i narzędzi do opracowania edycji cyfrowych w ramach Digital Humanities Lab – międzywydziałowego projektu flagowego finansowanego ze środków Programu Strategicznego Inicjatywa Doskonałości UJ (kierownik: prof. dr hab. Jan Rybicki). Moja rola polega m.in. na koordynowaniu prac zespołu informatyków i edytorów z różnych wydziałów UJ (tworzenie edytorskiego portalu internetowego dla UJ, opracowanie systemów standardowego znakowania TEI, trenowanie modeli do transliteracji w programie Transkribus itp.) dla różnych typów edycji. Biorę też udział w opracowaniu stanowiącej część tego projektu edycji cyfrowej pierwszej centurii *Moralioń* Wacława Potockiego.

Moja działalność naukowa byłaby zdecydowanie uboższa, gdyby nie staże badawcze i współpraca różnymi instytucjami i jednostkami badawczymi w kraju i za granicą. Mam za sobą pobyty badawcze w Herzog August Bibliothek w Wolfenbüttel (2019, 2020 i 2022, w sumie 8 tygodni), Warburg Institute w Londynie (2018, 1 miesiąc, pobyt sfinansowany dzięki stypendium Fundacji im. Lanckorońskich) oraz Museum Plantin-Moretus w Antwerpii (2018, 2 tygodnie). Cenię sobie również członkostwo w radzie naukowej i współpracę z Laboratorium Jesuit Studies (JesLab) działającym przy Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu pod kierownictwem prof. Roberta A. Maryksa. Również prowadzone przeze mnie projekty wymagają ciągłej współpracy z badaczami z kilkunastu różnych ośrodków naukowych z Polski i zagranicy (zob. wyżej). Ponadto jestem członkiem Renaissance Society of America (RSA) i Society for the History of Authorship, Reading and Publishing (SHARP).

Konferencje

Wyniki swoich badań przedstawiałam na kilkunastu konferencjach (pełna lista została zamieszczona w wykazie osiągnięć), przede wszystkim międzynarodowych, m.in.: Francysk Skaryna and the Renaissance Book Culture: Skaryna's Little Traveller's Book turns 500, Litwa, Wilno, 21–23.09.2022, Uniwersytet Wileński, SHARP; Book Design at the Officina Plantiniana and Beyond, Francja, Paryż, 17–18.11.2021, Bibliotheque Mazarine, Cultura Fonds, Museum Plantin-Moretus; Stadt und Handwerk in der vorindustriellen Zeit, Czechy, Praga, 26–27.10.2021, Archiv der Hauptstadt Prag; 67th Annual Meeting of the Renaissance Society of America, Kanada, Toronto, 17–19.03.2019; 9th St Andrews Book Conference 2017, The Printed Book in Central Europe, Wielka Brytania, St Andrews, 29.06.–1.07.2017, St Andrews University; 7th St Andrews Book Conference, Buying and Selling, Wielka Brytania, St Andrews, 18–20.06.2015, St Andrews University; 61st Annual Meeting of the Renaissance Society of America, Niemcy, Berlin, 26–28.03.2015; SHARP Annual Meeting 2014, Belgia, Antwerpia, 2–4.07.2014, Society for the History of Authorship, Reading and Publishing; 58th Annual Meeting of the Renaissance Society of America, Waszyngton, 22–24.03.2012, Renaissance Society of America.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

Działalność dydaktyczna

Od 2011 prowadzę ćwiczenia i wykłady dla studentów Wydziału Polonistyki UJ, przede wszystkim na kierunku edytorstwo. Dotychczas prowadziłam zajęcia z następujących przedmiotów: nauki pomocnicze, bibliografia, przygotowanie publikacji, organizacja pracy i marketing w wydawnictwie, historia książki, tekstologia, warsztat edytora, pracownia edytora, humanistyka cyfrowa oraz kurs w języku angielskim poświęcony historii książki drukowanej.

W latach 2015/2016, 2017/2018, 2019/2020, 2020/2021 prowadziłam seminaria licencjackie „Formy książki – historia i współczesność”. Ich wynikiem są 44 obronione prace licencjackie. W latach 2012–2022 zrecenzowałam 10 prac licencjackich i 8 prac magisterskich studentów Wydziału Polonistyki UJ.

W latach 2012–2022 byłam także koordynatorem praktyk zawodowych dla kierunku edytorstwo. Do moich obowiązków należały kontakty z wydawcami, biurami tłumaczeń i instytucjami, w których studenci odbywali praktyki.

Działalność organizacyjna i recenzencka

Od 2017 biorę udział w pracach zespołu ds. jakości kształcenia dla kierunku edytorstwo, a od 2021 jestem jego kierownikiem. Do zadań zespołu należy m.in. wspomaganie kierownika studiów w ciągłym doskonaleniu programu kształcenia i jakości dydaktyki.

W roku 2021 współorganizowałam międzynarodową konferencję online „The Catholic Reformation and the Book”.

Jako recenzent współpracowałam z Narodowym Centrum Nauki oraz czasopismami „Quaerendo” i „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”.

Popularyzacja nauki

W latach 2014–2021 przetłumaczyłam serię podręczników dla projektantów książek i prac teoretycznych oraz popularnonaukowych poświęconych typografii. Publikacje tego rodzaju są na polskim rynku ciągle stosunkowo nieliczne, a wyliczone niżej przekłady (w sumie 9 książek) przyczyniły się do częściowego zapełnienia dotkliwej luki. Praca nad nimi dała mi wgląd w tajniki projektowania i pozwoliła poznać sposób myślenia projektantów o formie książki, a przez to lepiej poznać i zrozumieć książkę jako środek przekazu. Wiedzę zdobytą podczas pracy nad tłumaczeniami wykorzystuję w pracy dydaktycznej i naukowej.

Przetłumaczone przez mnie opracowania ukazały się nakładem wydawnictwa d2d.pl i zostały docenione przez środowisko projektantów. Znalazły się wśród nich podręczniki amerykańskiej projektantki i graficzki Kimberly Elam (*Wprowadzenie do projektowania przestrzennego*, 2021; *Geometria w projektowaniu. Studia z proporcji i kompozycji*, 2019;

Siatki, czyli Zasady kompozycji typograficznej, 2019); szwajcarskiego projektanta i teoretyka dizajnu Josefa Müllera-Brockmanna (*Systemy siatek w projektowaniu graficznym. Przewodnik dla grafików, typografów i projektantów 3D*, 2020); niemieckiego typografa, wykładowcy i teoretyka typografii Ulyssesa Voelkera (*Porządek w projektowaniu. Siatki w projektowaniu graficznym – teoria i praktyka*, 2020). Za szczególnie ważny uważam poza tym zbiór esejów *Triumf typografii. Kultura, komunikacja, nowe media* (red. H. Hoeks, E. Lentjes, 2017), a za najbardziej satysfakcjonujące wyzwanie translatorskie książki Erica Gilla, brytyjskiego kontrowersyjnego rzeźbiarza, grafika i typografa (*Esej o typografii*, 2016) oraz holenderskiego projektanta i historyka pisma Gerrita Noordzija (*Kreska. Teoria pisma*, 2014). Wyjątkowo popularna na rynku okazała się natomiast praca Keitha Houstona *Ciemne typki. Sekretne życie znaków typograficznych* (2015), która doczekała się wznowienia w 2020 (wyd. Karakter). Wymienione przekłady zostały dostrzeżone przez czasopisma i portale branżowe, gdzie można znaleźć ich recenzje.

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

W latach 2006–2014 współpracowałam jako tłumacz z języka angielskiego z kilkoma polskimi wydawnictwami (Znak, Muza, Wydawnictwo UJ, Czarne), co zaowocowało publikacją 13 przekładów książek (wszystkie wyszczególnione zostały w wykazie osiągnięć). Wykonałam wtedy tłumaczenia czterech podręczników akademickich z zakresu historii kultury, historii filozofii i historii starożytnej (Jonathan M. Hall, *Historia Grecji archaicznej ok. 1200-479 p.n.e.*, 2011; Benjamin Schwartz, *Starożytna myśl chińska*, 2009; Marc Van de Mieroop, *Historia starożytnego Bliskiego Wschodu ok. 3000-323 p.n.e.*, 2008; Paul Varley, *Kultura japońska*, 2006). Ponadto przekładałam literaturę faktu, m.in. książkę znanego brytyjskiego historyka Anthony’ego Beevora, *D-day. Bitwa o Normandię* (2010, 2012) oraz obszerne opracowanie Henry’ego Kissingera *O Chinach* (2014).

W latach 2002–2007 współpracowałam z krakowskimi wydawnictwami (Wydawnictwo UJ, WAM, Księgarnia Akademicka, Medycyna Praktyczna, Universitas) jako redaktor i korektor. Opracowałam wtedy ponad sześćdziesiąt książek. Bezpośredni udział w pracach wydawniczych, zarówno w charakterze tłumacza, jak i redaktora odpowiedzialnego za proces publikacji, choć nie kształtowały bezpośrednio mojego warsztatu naukowego, to jednak w dużej mierze przyczyniły się do ukierunkowania moich zainteresowań badawczych.

Zaowocowały również nawiązaniem kontaktów z wydawcami, które wykorzystywałam później jako koordynator praktyk zawodowych.

.....
(podpis wnioskodawcy)